

زیارت قبور و بهانه های واهی وهابیت (1)

زیارت قبور و بهانه های واهبی وهابیت (1)

در احادیث نبوی که در کتب معتبر آمده است بر زیارت قبر آن حضر ترغیب شده، مخصوصا برای کسانی که به حج آمده اند توصیه شده که برای زیارت قبر نبوی(ص) به مدینه سفر نمایند. زیارت قبور در ابتدای اسلام نهی شده بود به خاطر اعمال جاهلی که در کنار قبور انجام می گرفت، اما بعد از مدتی پیامبر خدا(ص) فرمودند من شما را از زیارت قبور نهی می کردم ولی از این به بعد به زیارت قبور بروید که آخرت را به یاد شما می اندازد. زیارت قبور علاوه بر تذکر آخرت، بزرگداشت مقام اولیای الهی نیز می باشد. لذا مذاهب اسلامی بر جواز زیارت و سفر به زیارت حکم داده اند بر خلاف وهابیت که از آن نهی کرده است.

وقتی انسان، کسی را از دست می دهد که با او پیوندی- خونی، عاطفی، دینی و جز آن- دارد، پیوسته به مناسبت های گوناگون از او یاد نموده و در بزرگداشتش می کوشد. این بدان رو است که مرگ، راه ملاقات جسمانی را بر آنان می بندد و بازماندگان به تذکار و یادآوری معنوی بسنده نموده، بر سر مزار شخص از دست رفته و با برگزاری مراسمی به یاد شخص درگذشته، وی را گرامی می دارند. مساله اندوه در فراق عزیزان و همایش بر سر مزارشان، سنتی همگانی است، که شاید بتوان آن را برخاسته از فطرت آدمی و ناشی از احساسات پسندیده وی نسبت به مساله هم نوع دوستی و مانند آن دانست، این رویه از دیرباز تا کنون مورد تایید بسیاری از فرق و مذاهب اسلامی بوده بطوریکه که آنها در زمره یکی از رفتارها و سنت های اجتماعی معقول و پسندیده جامعه اسلامی قرار داده است.

این مساله افزون بر اینکه در فطرت آدمی ریشه دارد، سنت پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) نیز بر آن صحه می گذارد. روایاتی از پیامبر بزرگ آسمانی (صلی الله علیه و آله) نقل کرده اند که این عمل را تأیید می کنند. در مقابل آراء و نظریات طیف حداکثری امت اسلامی، فرقه وهابیت مسائلی مانند حرکت جهت زیارت قبور، سوگواری در کنار مزار، آبادانی قبور، ساخت مسجد کنار قبور انبیاء و صلحا و نذر و گریستن برای آنان را به عنوان شرک تلقی کرده و از این تفکر به عنوان بهانه و دستاویزی جهت ایراد اتهام ناروای شرک و کفر به امت اسلامی بهره جسته اند. پیش از طرح و پاسخگویی به شبهات وهابیت، مساله زیارت قبور را در ساحت تاریخ و اندیشه اسلامی مورد بررسی قرار داده و برخی از آثار و فوائد آن را نیز بازگو می کنیم.

تشویق و توصیه رسول خدا پیرامون زیارت قبور

در متون اسلامی، علاوه بر لزوم اصل ایمان به آخرت، ضرورت ذکر و یاد مرگ نیز مورد تاکید قرار گرفته است و از جلوه های یاد آوری قیامت، زیارت قبور است که دارای آثار اخلاقی و تربیتی فراوانی است، از جمله سبب عبرت و درس آموزی و قطع وابستگیهای مادی و آمادگی برای آخرت و انجام مسؤولیتهای الهی، می باشد. از این رو در روایات اسلامی توصیه های زیادی در مورد زیارت قبور و اثرات معنوی آن به چشم می خورد.

حضرت فرمود: «قبور را زیارت کنید، چون شما را به مرگ یاد آور می کنند. رسول خدا(صلی الله علیه و آله) مردم را ابتدا به دلیل نزدیکی به دوران جاهلیت نهی فرمود و هنگامی که پایه های

اسلام در جامعه استقرار و شهرت یافت آنان را به زیارت قبور امر فرمود» عده ای اشکال می کنند که روایات معارضی با روایاتی که مساله دعوت به زیارت قبور می کند، وجود دارد که مفهوم نهی و تحریم این عمل از آنها برداشت می شود. وهابیان نیز این قبیل روایات را مستمسک اصرار و پافشاری خویش در نهی مساله زیارت قبور قرار داده، و از آنها به عنوان ادله خویش بهره می جویند. در حالیکه این قبیل روایات گویای نهی موقت پیامبر گرامی اسلام در مساله زیارت قبور بوده است. چرا که تازه مسلمانان بر سر مزار درگذشتگان مشرک خویش حاضر گشته و برای آنان طلب رحمت و استغفار می نمودند، بر همین اساس آیاتی نازل شد که مسلمانان را از این رفتار برحذر داشته و آنها بیهوده عنوان نمود. به تبع کلام وحی نیز پیامبر خدا در مقطعی کوتاه، مسلمانان را از زیارت قبور و طلب استغفار برای احفاد و گذشتگانی که در حال شرک از دنیا رفتند، نهی نمودند. در حالیکه پس از گسترش اسلام و رسوخ ایمان در دل مسلمانان این نهی برداشته شد و پیامبر خدا جواز زیارت اهل قبور را صادر نمود. ذکر این نکته شایان توجه است که فحوی و لحن موضع گیری پیامبر خدا در این زمینه نه تنها دلالت بر جواز دارد، بلکه از دعوت و تشویقی حکایت دارد که گویای منافع تربیتی و آثار معنوی این رفتار می باشد.

چنانکه رسول خدا (ص) فرمود: «كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ فَرُورُهَا فَإِنَّهَا تُزْهِدُ فِي الدُّنْيَا وَتُذَكِّرُ لِلْآخِرَةِ» (1)

من شما را از زیارت قبور نهی می کردم، از این به بعد آنها را زیارت کنید، زیرا زیارت قبور شما را نسبت به دنیا بی اعتنا می سازد و آخرت را به یاد می آورد.

سیره اندیشمندان و صحابه در مساله زیارت قبور

در زیارت قبور و بزرگداشت آنها، آثاری مترتب است که هر خردمندی با اندکی بینش و درایت، به آثار فردی و اجتماعی آن رهنمون شده و آنها در زمره سنتهای نیکوی اجتماعی و انسانی به شمار می آورد؛ تا جائیکه برخی از اندیشمندان اهل سنت آنها مورد تاکید قرار داده، و حتی احتمال وجوب این سنت نیکو را مطرح می سازند، که به برخی از این اقوال اشاره می کنیم:

1- شافعی می نویسد: «زیارت قبور اشکالی ندارد، مالک از ربیعه بن ابی عبدالرحمان از ابو سعید خدری خبر داده است که رسول خدا(صلی الله علیه وآله) فرمود: در گذشته شما را از زیارت قبور نهی می کردم ولی اکنون آنها را زیارت کنید» (2)

2- محمد بن شبرینی می نویسد: «مستحب است که زائر به بقیه شاهد (مکان های شریف) در مدینه نیز برود و آنها حدود سی موضع است که اهل مدینه می شناسد و زیارت بقیع و قبا نیز مستحب است» (3) در جای دیگر می گوید: «زیارت قبور مسلمانان برای مردان به طور اجماع مستحب است در گذشته زیارت قبور نهی شده بود. پس نسخ شد به دلیل فرمایش پیامبر(صلی الله علیه وآله) که فرمود: در گذشته شما را از زیارت قبور نهی می کردم؛ ولی اکنون آنها را زیارت کنید». رسول خدا(صلی الله علیه وآله) همواره به سوی بقیع می رفت و می فرمود: سلام به شما ای سرزمین گروه مومنان! به خواست خدا به شما خواهیم پیوست، خدایا اهل بقیع را بیامرز! و روایت شده که حضرت فرمود: «قبور را زیارت کنید، چون شما را به مرگ یاد آور می کنند. رسول خدا(صلی الله علیه وآله) مردم را ابتدا به دلیل نزدیکی به دوران جاهلیت نهی فرمود و هنگامی که پایه های اسلام در جامعه استقرار و شهرت یافت آنان را به زیارت قبور امر فرمود» (4)

هل الشيعة وحدهم يزورون قبور الأئمة؟

3- بریده بن حصیب از رسول خدا(صلی الله علیه وآله) که فرمود: من در گذشته شما را از زیارت قبور نهی می کردم اکنون آنها را زیارت کنید(؛ چون آنها آخرت را یاد آورتان می شوند و زیارت آنها

خیر شما را زیاد می کند پس هر کس خواست، آنها را زیارت کند ولی سخن بیهوده و باطل نگوید) این روایت را مسلم(5)، ابوداؤد(6)، بیهقی(7)، نسائی(8)، و احمد(9)، نقل کرده اند. 4- سمهودی می نویسد: غزالی گفته است: «هر کس که دیدن او در حال حیات موجب تبرک شود بعد از مرگ نیز دیدن او موجب تبرک می شود و جایز است سفر برای زیارت او برای این غرض(10) و نیز در جای دیگر می گوید: «علما بر استحباب زیارت قبور برای مردها اجماع کرده اند و این اجماع را نووی نیز نقل نموده است. بعضی از علمای ظاهریه به وجوب زیارت قبور هستند»(11)

5- محبّ الدین طبری در کتاب ریاض النضره (12) حدیث طولانی را درباره حادثه ابواء که در سفر حج بین عمر بن خطاب و پیر مردی که از او فریاد خواهی نمود رخ داد نقل می کند: وقتی عمر از حج بازگشت و به این مکان رسید از حال آن پیر مرد جويا شد دید که مرده است راوی گوید: عمر را دیدم که با گام های بلند به سوی قبر آن پیر مرد می شتافت تا این که بر قبر او ایستاد و بر او درود فرستاد، سپس قبر او را به آغوش گرفت و گریه کرد» اگر برای مثل عمر ایستادن در قبر یک فرد عادی و به آغوش گرفتن آن و گریه بر آن جایز است پس چگونه امت را از وقوف بر قبر رسول گرامی اسلام(صلی الله علیه وآله) و در آغوش کشیدن و گریه بر آن حضرت و عترت پاکش(علیهم السلام) باز می دارند؟ در حالی که خداوند می فرماید: «آنها کسانی هستند که خداوند آنان را هدایت کرده پس باید به هدایتشان اقتدا کرد(13)»(14)

فوائد، آثار و برکات زیارت قبور

نخستین فایده بزرگداشت گذشتگان، نگهداری حرمت آنان پس از وفات و قدرشناسی از آنان است، که یکی از نشانه های عزّت و شرف انسانی است، دومین اثر، گرفتن درس های عبرت از قبور خاموش اما گویای آنها، و زدودن زنگار غفلت از آینه قلب انسان و بیداری و هشیاری در برابر زرق و برق تخدیر کننده دنیا، و کاستن از سیطره هوا و هوسهاست، و به تعبیر امیرمؤمنان علی(علیه السلام) مردگان بهترین واعظانند. مساله زیارت قبور، بر خلاف زعم و پندار وهابیت که آنرا دستمایه توسل و ارتباط به شخص در گذشته و در نتیجه نفی توحید افعالی می دانند، امریست که از دیرباز مورد توجه پیامبر خدا، صحابه و صلحا از صدر اسلام تا کنون دارد که آثار و فوائد تربیتی قابل توجهی را بر شخص و جامعه می گذارد

سومین اثر، تسلی خاطر بازماندگان است، چرا که مردم در کنار قبور عزیزان خود آرامش بیشتری احساس می کنند. گویی در کنار خود آنها هستند و این زیارت ها از شدت آلام آنها می کاهد، به همین دلیل حتی برای آنها که مفقودالاثر هستند، شبیه قبری درست می کنند و در کنار آن به یاد آنان هستند.

چهارم این که بزرگ شمردن قبور بزرگان پیشین، یکی از طرق حفظ میراث فرهنگی هر قوم و ملت است، و اقوام روزگار به فرهنگ کهن خود زنده اند. مسلمانان جهان فرهنگ غنی و عظیمی دارند که بخش مهمی از آن در قبور و آرامگاه های شهدا و علمای بزرگ و پیشروان علم و فرهنگ و به خصوص در مشاهد پیشوایان بزرگ دین نهفته است. حفظ و یادآوری و بزرگداشت آنها سبب حفظ اسلام و سنت پیغمبر اکرم(صلی الله علیه وآله) است.

پنجمین اثر این که زیارت قبور پیشوایان بزرگ دین، و تقاضای شفاعت در پیشگاه خدا از آنان که آمیخته با توبه و انابه به درگاه الهی است، اثر معنوی فوق العاده ای در تربیت نفوس و پرورش اخلاق و ایمان دارد و بسیاری از گنهکاران آلوده، در جوار بارگاه ملکوتی آنان توبه کرده و می کنند، و برای همیشه اصلاح می شوند، و صالحان نیز به مقام های والاتری از صلاح می رسند.

خلاصه سخن

از آنچه گذشت به دست می آید که مساله زیارت قبور، بر خلاف زعم و پندار وهابیت که آنرا دستمایه توسل و ارتباط به شخص در گذشته و در نتیجه نفی توحید افعالی می دانند، امریست که از دیرباز مورد توجه پیامبر خدا، صحابه و صلحا از صدر اسلام تا کنون دارد که آثار و فوائد تربیتی قابل توجهی را بر شخص و جامعه می گذارد.

پی نوشت ها

- 1- سنن ابن ماجه ج 1 ص 500
- 2- شافعی، کتاب الأم، ج 1، ص 317
- 3- مغنی المحتاج، ج 1، ص 512
- 4- همان ص 365
- 5- صحیح مسلم ج 3، ص 1563، و ج 2، ص 627
- 6- صحیح سنن ابی داوود ج 3، ص 218، 332
- 7- سنن بیهقی ج 4 ص 77
- 8- سنن نسائی ج 4 ص 89 و ج 7 ص 334
- 9- مسند احمد بن حنبل، ج 5، ص 350، 355، 356، 361
- 10- وفالوفاء ج 4 ص 1363
- 11- وفالوفا ج 4 ص 1362
- 12- همان ج 2، ص 54 12
- 13- انعام (6)، آیه 90
- 14- الغدير، ج 5، ص 156 14